

Commissie voor de
milieueffectrapportage

380 kV Eemshaven Vierverlaten

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

14 september 2017 / projectnummer: 3216

1. Oordeel over het Milieueffectrapport (MER)

TenneT, beheerder van het landelijk hoogspanningsnet, wil een nieuwe 380 kV–hoogspanningsverbinding realiseren tussen de Eemshaven en Vierverlaten (Groningen). Deze verbinding vervangt de bestaande 220 kV–hoogspanningsverbinding, en krijgt een grotere capaciteit. De ministers van Economische Zaken en van Infrastructuur en Milieu bereiden hiertoe een inpassingsplan voor. Voordat daarover een besluit wordt genomen, onderzoekt TenneT de milieueffecten in een MER. De ministers hebben de Commissie voor de milieueffectrapportage¹ (hierna de Commissie) gevraagd dit MER te toetsen.

Wat laat het MER zien

Het MER beschrijft het nut en de noodzaak van de nieuwe hoogspanningsverbinding. Het rapport laat zien hoe de verschillende tracéalternatieven zijn ontwikkeld. Tijdens het planproces hebben nieuwe inzichten ertoe geleid dat de lengte van het tracé is beperkt.² Ook zijn nieuwe alternatieven toegevoegd met een gedeeltelijk ondergronds tracé. Het MER laat de effecten zien van de onderzochte alternatieven op onder andere de leefomgeving, natuur en landschap. Op grond hiervan is het zogenoemde meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) geselecteerd. Doorslaggevend hiervoor was het aantal woningen dat zich bevindt binnen de magneetveldzone van de hoogspanningsverbinding, vanwege de mogelijke gevolgen daarvan voor de gezondheid. De milieuinformatie is vervolgens gebruikt bij het bepalen van een voorkeursalternatief (VKA), dat is opgenomen in het ontwerp–inpassingsplan. Het rapport bevat tot slot een beschrijving van maatregelen om negatieve effecten van het voorkeursalternatief, vooral op natuur en landschap, te beperken.

Wat vindt de Commissie van het MER

De Commissie vindt dat het MER voldoende informatie bevat om het milieubelang goed te kunnen meewegen in de besluitvorming over het inpassingsplan. Het MER en de samenvatting zijn prettig leesbaar. De selectie van zinvolle alternatieven is vanuit de probleem- en doelstelling begrijpelijk. Het ondersteunende kaartmateriaal laat duidelijk zien welke tracéalternatieven in overweging zijn genomen. De effecten op leefbaarheid, landschap en natuur zijn helder beschreven en onderbouwd. De redenering voor de keuze van het MMA en VKA is goed navolgbaar.

Het MER bestaat uit twee delen en gaat vergezeld van zeer veel achtergrondrapportages. Hoewel de samenvatting van goede kwaliteit is, is sommige informatie moeilijk te vinden door de veelheid en omvang van de stukken. Dit blijkt ook uit enkele zienswijzen die op het MER en het ontwerp–inpassingsplan zijn ingediend. Om deze reden adviseert de Commissie enkele zaken te verduidelijken bij de besluitvorming over het inpassingsplan.

1. Geef op duidelijk kaartmateriaal aan: (1) de locaties van bestaande en nieuwe productie–locaties op land en zee, en (2) de transportverbindingen die hiervoor nodig zijn. Geef ook

---

¹ De samenstelling en werkwijze van de werkgroep van de Commissie m.e.r. en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, via de link [3216](#) of door dit nummer op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

² Bij de start van de m.e.r.–procedure bestond het voornemen uit de realisatie van een nieuwe hoogspanningsverbinding van de Eemshaven tot Diemen. Uit nader onderzoek bleek dat de behoefte aan transportcapaciteit lager was dan aanvankelijk werd gedacht. Daarom is het tracé ingekort, in eerste instantie tot Ens en in een later stadium tot Groningen (Vierverlaten).

uitleg over de benodigde reservecapaciteit om een ongestoorde levering ook in de toekomst te kunnen waarborgen. Geef hierbij een begrijpelijke, heldere uitleg van het verband tussen productielocaties (opgewekt vermogen) en de hiervoor benodigde transportcapaciteit, en hoe beide zich in de tijd (kunnen) gaan ontwikkelen.

2. Licht toe hoe wordt omgegaan met de mogelijke effecten van de magneetveldzone veroorzaakt door ondergrondse hoogspanningskabels en opstijgpunten. In het MER zijn alleen de mogelijke effecten van de bovengrondse hoogspanningslijnen en het hoogspanningsstation Vierverlaten beschouwd.

De Commissie heeft kennis genomen van 33 zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. De Commissie merkt op dat verschillende zienswijzen ingaan op het participatieproces en het draagvlak voor de gekozen voorkeursoplossing. Gesteld wordt dat onvoldoende aandacht is besteed aan wensen en zorgen vanuit de omgeving. Ook wordt gesteld dat er tracéalternatieven zijn die onterecht buiten het onderzoek zijn gehouden. De Commissie merkt op dat het MER geen milieuargumenten laat zien om alsnog andere tracéalternatieven te onderzoeken. Vanuit bestuurlijk en/of maatschappelijk oogpunt kan er wel reden zijn om een nadere uitleg en onderbouwing van de in beschouwing genomen tracéalternatieven en de weging van de gebruikte beoordelingscriteria te geven.

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar oordeel toe en geeft zij enkele aanbevelingen voor de besluitvorming en het vervolgtraject.

2. Toelichting op het advies

2.1 Waarom m.e.r. en toetsing door de Commissie

TenneT wil de transportcapaciteit voor elektriciteit vanaf de Eemshaven (Oudeschip) vergroten door de huidige 220 kV-hoogspanningsverbinding tussen de Eemshaven en hoogspanningsverbindingsstation Vierverlaten bij Groningen te verwijderen en een nieuwe 380 kV-hoogspanningsverbinding met een grotere capaciteit te realiseren. Voor de besluitvorming over dit project is de Rijkscoördinatieregeling van toepassing. De ministers van Economische Zaken en van Infrastructuur en Milieu bereiden een Rijksinpassingsplan voor. Voor de besluitvorming hierover wordt de m.e.r.-procedure doorlopen.

Bij de start van de m.e.r.-procedure (in 2009) heeft de Commissie geadviseerd over de richtlijnen voor het Milieueffectrapport. Dit richtlijnenadvies had betrekking op een langer traject, de zogenaamde Noord-West verbinding van de Eemshaven, via Ens naar Diemen.³ In dit toetsingsadvies beoordeelt de Commissie of het MER voldoende informatie bevat om het milieubelang volwaardig te kunnen meewegen in het besluit over het inpassingsplan voor het traject Eemshaven-Vierverlaten. De Commissie heeft op verzoek van het bevoegd gezag de zienswijzen die zijn ingediend bij de advisering betrokken. Waar dit relevant is verwijst zij in het advies naar de zienswijzen.

---

³ Rapportnummer 2317-38, d.d. 12 november 2009. Dit advies is te vinden op de website van de Commissie, door het nummer 2317 op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2.2 Achtergrond en doelstellingen

Het nut en de noodzaak van de nieuwe hoogspanningsverbinding zijn in het MER en het *Achtergrondrapport Tracéontwikkeling* uitgebreid beschreven. De omvangrijke ontwikkelingen in energieproductie op zee en land maken dat in de toekomst een aanzienlijk grotere transportcapaciteit nodig is. Hoe groot de toekomstige productie en daarmee de behoefte aan transportcapaciteit precies zullen zijn, is nog onzeker. Deze is mede afhankelijk van ontwikkelingen in de Eemshaven, uitbreiding van windparken op zee en de aanleg van de COBRA cable, de nieuwe onderzeese kabel tussen Nederland en Denemarken voor uitwisseling van energie. De onzekerheid geldt ook voor de langere termijn, omdat er wel plannen zijn voor, maar nog geen concrete besluiten over een omvangrijke verdere uitbreiding van het windvermogen op zee.

Uit het MER en de samenvatting is lastig af te leiden welke opwekvermogens en welke transportcapaciteit er in de huidige situatie aanwezig zijn en welke nieuwe opwekvermogens er in de toekomst verwacht worden. Ook is moeilijk uit het MER af te leiden welke transportcapaciteit hiervoor benodigd is en of de realisatie van de nieuwe verbinding hierin past.

- De Commissie adviseert om bij besluitvorming over het inpassingsplan een heldere, voor een groot publiek begrijpelijke, uitleg te geven van het verband tussen opgewekt vermogen en hiervoor benodigde transportcapaciteit, en hoe beiden zich in de tijd zullen ontwikkelen. Geef op duidelijk kaartmateriaal aan:
  1. de locaties van bestaande en nieuwe productielocaties op land en zee;
  2. de transportverbindingen die hiervoor nodig zijn.Geef ook uitleg over de benodigde reserve om een ongestoorde levering ook in de toekomst te kunnen waarborgen.

2.3 Referentie en alternatieven

Referentiesituatie

Het MER geeft een goede beschrijving van de huidige situatie en autonome ontwikkeling (referentiesituatie) die de basis is voor de vergelijking van de alternatieven. In de bestaande situatie zijn zowel een 220 kV-verbinding als 110 kV-verbinding in het plangebied aanwezig. Deze maken terecht onderdeel uit van de referentiesituatie.⁴ Het geheel of gedeeltelijk verwijderen van deze verbindingen leidt hierdoor onder andere lokaal tot een positief effect op het landschap ten opzichte van de referentiesituatie.

Alternatieven

Het MER geeft een uitvoerige beschrijving van het proces dat heeft geleid tot de ontwikkeling van de alternatieven. Verschillende scopewijzigingen hebben geleid tot nieuwe inzichten voor de in beschouwing te nemen alternatieven:

- beperking van de tracélengte (van Eemshaven naar Vierverlaten, in plaats van het doortrekken ervan via Ens naar Diemen);

---

⁴ Een enkele zienswijzen is aangegeven dat de gekozen referentiesituatie onjuist is en dat uitgegaan had moeten worden van een situatie waarbij de 220 kV-verbinding vervalt. Onder de *autonome ontwikkeling* wordt echter verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Daarbij wordt uitgegaan van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten. Duidelijk is dat de 220 kV-verbinding alleen vervalt als het voornemen wordt gerealiseerd.

- het besluit om de bestaande 220 kV-verbinding op te heffen als de nieuwe 380 kV-verbinding wordt gerealiseerd;
- de mogelijkheid om een gedeelte van het tracé (met een maximale lengte van 10 kilometer) ondergronds aan te leggen.

De uitgangspunten voor het gebruik van ondergrondse 380 kV verbindingen (kabels) zijn in het MER duidelijk verwoord en meegenomen in de keuze voor tracé alternatieven. Het MER laat geen milieuargumenten zien om alsnog andere tracéalternatieven te onderzoeken. De Commissie is van mening dat er ook gegeven de probleem- en doelstelling van het voorname en de randvoorwaarden hiervoor⁵ geen doorslaggevende argumenten lijken te zijn om andere tracéalternatieven te onderzoeken. Zie ook de volgende paragrafen.

2.4 Effecten op de leefomgeving

Het MER gaat uitgebreid en gedegen in op verschillende leefbaarheidseffecten. De mogelijke relatie tussen magnetische velden en verschillende gezondheidsaspecten wordt duidelijk beschreven. Zo is uitgebreid aandacht besteed aan coronageluid en hinder tijdens de realisatiefase.

De magneetveldzones van bovengrondse hoogspanningslijnen en van het toekomstige (vergrote) station Vierverlaten zijn berekend en in kaart gebracht. De effecten van opstijppunten en ondergrondse hoogspanningsverbindingen zijn in het MER buiten beschouwing gebleven⁶. Aangegeven is dat dit is gedaan omdat er geen statistisch significante relatie is geconstateerd tussen het wonen nabij dergelijke infrastructuur en een toename van de kans op kinderleukemie. De Commissie merkt op dat deze relatie met betrekking tot dit deel van de elektrische transportinfrastructuur tot op heden ook nog nooit is onderzocht. Voor de statistische relatie die wel is gevonden, namelijk tussen het wonen nabij bovengrondse hoogspanningsverbindingen (hoogspanningslijnen) en kinderleukemie, is geen causale relatie c.q. verklaring gevonden. Eén van de mogelijke verklaringen is dat het magnetisch veld de oorzaak is. Indien dit het geval is, geldt die relatie uiteraard ook voor opstijppunten, hoogspanningsstations en ondergrondse hoogspanningskabels⁷. De Commissie verwacht dat ook bij ondergrondse hoogspanningskabels sprake zal kunnen zijn van extra blootstelling en gevoelige bestemmingen. Zij is dan ook van oordeel dat vooralsnog het magnetisch veld van de overige infrastructuur (ondergrondse hoogspanningskabels, opstijppunten en hoogspanningsstations) meegenomen dient te worden in de bepaling van de magneetveldzones en het aantal

⁵ Technisch is het op dit moment mogelijk om 380 kV verbindingen tot afstanden van 10 km ondergronds middels kabels aan te leggen; grotere lengtes zijn bedrijfstechnisch te onzeker.

⁶ Zie: http://www.rivm.nl/Onderwerpen/H/Hoogspanningslijnen/Magnetische_velden. Onderzoek laat zien dat de waarde van het magneetveld gemeten boven een ondergrondse hoogspanningskabel niet alleen overeenkomt met de waarde van het magneetveld onder een hoogspanningslijn, maar dat deze waarde lokaal zelfs een aantal malen groter kan zijn dan bij een lijn. De Commissie adviseert de analyse met betrekking tot de magneetveldzone dan ook uit te breiden naar ondergrondse hoogspanningskabels. Temeer daar TenneT heeft aangegeven dat de stand van de techniek het gaandeweg meer toepassen van hoogspanningskabels toelaat, en wellicht nog belangrijker, dit een gekozen beleidsuitgangspunt is.

⁷ Het Landelijk Centrum Medische Milieukunde (LCM) heeft in 2006 een standpunt uitgebracht ten aanzien van de elektromagnetische velden die samenhangen met elektriciteitsvoorziening. Volgens het LCM bestaat er onzekerheid over een oorzakelijk verband en de ernst van het eventuele effect. Daarom adviseert het om uit voorzorg langdurig verblijf van kinderen in een magnetisch veld hoger dan 0,4 microtesla, zoveel als redelijkerwijs mogelijk is, te vermijden. Het advies van het LCM richt zich daarmee op alle bronnen van magnetische velden die samenhangen met het elektriciteitsnetwerk.

gevoelige bestemmingen, en bij het wegen van bijvoorbeeld een bovengronds en/of ondergronds alternatief⁸.

- Naar aanleiding van vragen van de Commissie heeft initiatiefnemer Tennet tijdens het locatiebezoek aangegeven dat de gezondheidseffecten van de ondergrondse hoogspanningskabels bij de verschillende alternatieven impliciet zijn meegenomen, door bij de traceringsafstand voldoende afstand te houden tot gevoelige bestemmingen. De Commissie adviseert om deze afweging bij de besluitvorming over het Rijksinpassingsplan expliciet te maken.⁹

Uitkoopregeling als maatregel

Bij het beoordelen van de effecten van de nieuwe hoogspanningslijn is voor de gevoelige bestemmingen, naast de te verwachten blootstelling, ook de vrijwilligheid van die blootstelling van belang. In een situatie van onvrijwillige blootstelling zullen mensen meer moeite hebben met het accepteren van de risico's dan bij vrijwillige blootstelling. Mensen die ervoor kiezen geen gebruik te maken van de uitkoopregeling zullen de eventuele risico's anders beleven. De uitkoopregeling die TenneT in de praktijk hanteert bij de aanleg van een nieuwe hoogspanningsverbinding, maakt de blootstelling voor een deel vrijwillig.

Het MER en de bijbehorende bijlagerapporten bevatten slechts een algemene beschrijving van de uitkoopregeling. Hoofdstuk 11 van het MER geeft aan dat er overleg is met direct betrokkenen over de exacte uitvoering van de aanleg van de nieuwe hoogspanningsverbinding. Gezien het beperkte aantal woningen binnen de magneetveldzone ligt het voor de hand dat ook met alle betrokken bewoners gesproken wordt over de uitkoopregeling.

- De Commissie adviseert om bij besluitvorming over het Rijksinpassingsplan de uitkoopregeling te beschrijven en aan te geven hoe hiermee wordt omgegaan bij de eigenaren/bewoners van de woningen binnen de magneetveldzone.

2.5 Effecten voor de natuur

De natuureffecten zijn in het MER en de daarbij behorende onderzoeken zeer uitvoerig beschreven. Verschillende bijlagen geven onder andere gedetailleerde informatie over 'draadslachtoffers' onder vogels, verstoring van weidevogels en afname habitatkwaliteit bij vleermuizen¹⁰. Deze informatie richt zich voornamelijk op de effecten van het voorkeursalternatief, maar in het "achtergronddocument ecologie" zijn ook de effecten van de andere alternatieven op een rij gezet.

---

⁸ Zie tevens [Factsheet Hoogspanningsnet en magneetveld](#) en het [Advies Commissie m.e.r.](#) dat de Commissie voor de m.e.r heeft opgesteld (<http://www.commissiemer.nl> – projectnummer 3220). Dit naar aanleiding van de vraag van het ministerie van Economische Zaken om aan te geven wat specifiek over gezondheidseffecten in een milieueffectrapport moet worden beschreven.

⁹ Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de informatie die tijdens het locatiebezoek is gegeven.

¹⁰ In het vleermuisonderzoek is niet – zoals gebruikelijk – een inschatting gemaakt van de regionale populaties. Er is een methodiek gevolgd waarbij steekproefsgewijs is geteld en extrapolatie is toegepast de verwachtingenkaart per soort bij te stellen. Hierbij is ook een terreinmodel gebruikt. De Commissie is van mening dat dit vleermuismodel goed bruikbaar is voor grootschalige projecten, zolang de terreincondities ter plaatse goed in kaart worden gebracht. Dat is in de basisprotocollen (opgenomen in de bijlage "Toetsing beschermde soorten") gebeurd.

Draadslachtoffers

Het aantal draadslachtoffers voor soorten die afkomstig zijn uit beschermde (Natura 2000) gebieden is modelmatig bepaald aan de hand van simulatiemodel Simflux. Dit is op navolgbare wijze tot stand gekomen. Op basis hiervan zijn de effecten beschreven in een voortoets, die is opgesteld om te bepalen of significante effecten op Natura 2000 op voorhand uitgesloten kunnen worden. De effectbeoordeling in de voortoets is goed navolgbaar en aannemelijk. Ook de werkwijze om te bepalen voor welke beschermde soorten een ontheffing moet worden aangevraagd in het kader van de Wet natuurbescherming is navolgbaar.

Uit het onderzoek volgt dat alle bovengrondse alternatieven leiden tot negatieve effecten vanwege draadslachtoffers. Om deze effecten te beperken is voor het voorkeuralternatief voorgesteld mitigerende maatregelen te nemen. De zichtbaarheid voor vogels wordt vergroot door op een deel van het tracé draadmarkering op te hangen in de bliksem- en retourstroomdraden (zogenoemde varkenskrullen¹¹).

- De Commissie geeft in overweging om te onderzoeken of deze maatregelen (varkenskrullen) op het gehele tracé toegepast kunnen worden, zodat duidelijk wordt in hoeverre wellicht nog meer draadslachtoffers voorkomen kunnen worden. Bij de besluitvorming kan daar dan rekening mee gehouden worden.

Natuur Netwerk Nederland (NNN) en weidevogels

Uit het onderzoek naar de effecten op het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en weidevogelgebieden volgt dat het voorkeuralternatief leidt tot een relatief forse verstoring van NNN en weidevogels (ten opzichte van andere alternatieven). Effecten op de NNN dienen volgens het Rijksbeleid te worden gecompenseerd. In een separate bijlage is zorgvuldig aandacht besteed aan de compensatie van weidevogels. De omvang van de compensatieopgave is bepaald en er is een verkenning uitgevoerd om te bepalen of de compensatieopgave daadwerkelijk realiseerbaar is. Tijdens het locatiebezoek heeft de Commissie vernomen dat de noodzakelijke compensatieovereenkomst in een ver gevorderd stadium is en naar verwachting gesloten zal zijn voor besluitvorming op het Rijksinpassingsplan¹².

- De Commissie benadrukt het belang van de vroegtijdige afronding van de inrichting van compensatierreinen, bij voorkeur alvorens met de uitvoeringswerkzaamheden wordt begonnen.

2.6 Effecten voor het landschap

De effectbeschrijving en -beoordeling voor landschap en cultuurhistorie in het MER is gebaseerd op een achtergrondrapportage waarin uitgebreid is ingegaan op de onderzoeksmethodiek en de gehanteerde criteria. Ook wordt in deze rapportage, naar aanleiding van de effectbeoordeling, ingegaan op mogelijke mitigerende maatregelen. De landschaps- en (ruimtelijke) gebiedsanalyses worden volgens de Commissie gekenmerkt door een adequate aanpak op 3 niveaus (tracéniveau, lijnniveau en mastniveau) en zijn van goede kwaliteit. De alterna-

---

¹¹ Volgens het Achtergrondrapport Ecologie voorkomen de varkenskrullen rond de 70% van de draadslachtoffers bij dagvliegers en rond de 50% bij nachtvliegers.

¹² De compensatieopgave bedraagt 5 ha NNN Natuur, 83 ha NNN Beheergebied en 39 ha Leefgebied open weide.

tieven zijn vergeleken op basis van criteria voor het landschappelijk hoofdpatroon, de kwaliteit van het tracé (lijn- en vormgevingseisen), landschappelijke gebiedskarakteristiek en samenhang tussen elementen.

De Commissie is van oordeel dat de effectbeoordeling van de tracéalternatieven in het MER goed navolgbaar is. De uiteindelijke beoordeling per alternatief bestaat uit een optelsom van positieve en negatieve effecten per tracéalternatief, gebaseerd op bovengenoemde criteria. Deze effecten zijn voldoende uit het MER (inclusief de achtergrondrapportage) af te leiden. Voor de besluitvorming, c.q. de keuze tussen de alternatieven, is vooral relevant welk 'gewicht' aan de landschappelijke en andere criteria wordt toegekend. Zie ook § 2.7 van dit advies.

Het MER maakt duidelijk welke rol de effecten op het landschap spelen bij de totstandkoming van het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA) en het voorkeursalternatief (VKA). Het tracé ligt na besluitvorming over het inpassingsplan weliswaar vast, maar in de detaillering zijn er optimalisaties mogelijk op het gebied van landschappelijke inpassing. Te denken valt aan de situering en uitvoering van masten, opstijppunten en dergelijke. Het vastleggen van de mastposities gebeurt in de omgevingsvergunningen voor de bouw van de masten. Juist op dit niveau spelen de 3-D visualisaties een cruciale rol. Er is een Landschapsplan als bijlage bij de planregels van het inpassingsplan opgenomen. Dit Landschapsplan bevat regels voor de plaatsing en uitvoering van de masten. Deze regels zijn gebaseerd op de eerder genoemde landschaps- en gebiedsanalyses en de landschapsvisie voor de inpassing van dergelijke grote hoogspanningslijnen.

2.7 Ingediende zienswijzen

De Commissie heeft kennis genomen van 33 zienswijzen die zijn ingediend naar aanleiding van de tervisielegging van het MER, de achtergrondrapporten en het ontwerp-rijksinpassingsplan. Enkele van deze zienswijzen zijn zeer uitgebreid en gedetailleerd. Twee van de zienswijzen bevatten als bijlage een rapport van D-Cision, dat is opgesteld in opdracht van de Provincie Groningen. Naar aanleiding van de zienswijzen merkt de Commissie het volgende op.

In (de samenvatting van) het MER is aangegeven dat er veel aandacht is besteed aan het draagvlak voor de gekozen oplossing, het voorkeursalternatief: er zijn diverse overleggen gevoerd met gemeenten en provincie en met belanghebbenden. Uit verschillende zienswijzen komt een ander beeld naar voren. Met name op de keuze voor het voorkeursalternatief en het proces om tot deze keuze te komen wordt veel kritiek geuit. Gesteld wordt dat inbreng van provincie, gemeenten en andere belanghebbenden niet serieus is meegenomen, ook niet na moties die in de Tweede Kamer zijn ingediend.

Verschillende belanghebbenden zijn van mening dat andere tracéalternatieven in beschouwing genomen hadden moeten worden. Een van de argumenten daarvoor is, dat het besluit om de 220 kV-verbinding op te heffen leidt tot een nieuwe referentiesituatie die om een bredere afweging van tracéalternatieven vraagt. Het bovengenoemde onderzoek van D-Cision schetst een aantal andere alternatieven die vooral zijn bedoeld om doorsnijding van het Middag Humsterland teniet te doen. De bestaande en "nieuwe" alternatieven zijn in dit onderzoek vergeleken op basis van andere beoordelingscriteria en ten opzichte van een andere referen-

tiesituatie dan in het MER. Dat de effecten van de alternatieven in dit onderzoek anders worden beoordeeld dan in het MER heeft vooral te maken met de inhoud en de weging van de verschillende beoordelingscriteria.¹³

Zoals aangegeven in § 2.3 van dit advies is de Commissie van mening dat er geen doorslaggevende milieuargumenten zijn om aanvullende tracéalternatieven in beschouwing te nemen.

- De Commissie constateert op grond van de zienswijzen wel dat er vanuit bestuurlijk dan wel maatschappelijk oogpunt reden kan zijn om te overwegen een nadere uitleg en onderbouwing van de in beschouwing genomen tracéalternatieven en vooral de weging van de gebruikte beoordelingscriteria te geven die geleid hebben tot het VKA.

---

¹³ In de rapportage van D-Cision zijn de alternatieven uit het MER en enkele aanvullende alternatieven onder andere beoordeeld op landschappelijke effecten. Bij deze beoordeling zijn andere beoordelingscriteria gebruikt dan in het MER. De Commissie merkt op dat de criteria die in dit onderzoek zijn gebruikt zich sterker richten op behoud en bescherming van bestaande landschappen, met name het landschap van Middag Humsterland. Er wordt bij de vergelijking van alternatieven verhoudingsgewijs veel gewicht toegekend aan de effecten op het landschap van Middag Humsterland, doordat daarvoor een apart en uitsluitend criterium is opgenomen.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing MER

Hoe toetst de Commissie?

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het milieueffectrapport de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt, onvolledig of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in de ogen van de Commissie kan leiden tot andere afwegingen. In die gevallen adviseert de Commissie de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te stellen, vóór het besluit wordt genomen. De werkgroep bezoekt hierbij ook het gebied waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de werkwijze van de Commissie vindt u op: <http://www.commissiemer.nl/advisering/watbiedtdecommissie>

Wie zit er in de werkgroep?

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

Theo Fens

Sjef Jansen

Juliëtte Barrois/Pieter Jongejans (secretaris)

Wim Keijsers

Kees Linse (voorzitter)

Fred Woudenberg

Wat is het besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld?

Het besluit over het Rijksinpassingsplan.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor alle activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, moet in Nederland een milieueffectrapport worden opgesteld. De bijlagen C en D bij het Besluit m.e.r. <http://www.commissiemer.nl/regelgeving/besluitmer> geven aan wanneer dit het geval is. Voor deze procedure gaat het om de activiteit C24.

Wie besluit over 380 kV Eemshaven Vierverlaten?

De ministers van Economische Zaken (EZ) en Infrastructuur en Milieu (IenM), zij zijn bevoegd gezag.

Wie neemt het initiatief?

TenneT

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen, die zij tot en met 16 augustus 2017 van het bevoegd gezag heeft ontvangen, voor zover relevant voor het milieueffectrapport in haar advies verwerkt.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3216](#) in te vullen in het zoekvak.

Bezoekadres

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

Postadres

Postbus 2345
3500 GH Utrecht

t 030-2347666

e mer@eia.nl

w commissiemer.nl

